

Peter Stamm

Gece Mavisi
Bir Saatte

Türkçeleştiren:
Ufuk Tonka

Delij

Peter Stamm

1963 yılında MÜNSTERLİNGEN’de doğdu. İngilizce ve psikoloji eğitimi aldı. Paris ve New York’ta çeşitli işlerde çalıştı. 1990’dan itibaren oyun yazarlığı ve serbest gazetecilik yaptı. 1998’de yayımlanan ilk romanı *Agnes* dünya çapında ses getirdi ve o günden beri 30’dan fazla dile çevrildi. 2013 yılında Uluslararası Booker Ödülü finaline kalmayı başaran Stamm’ın, 2014’te kazandığı Friedrich Höderlin Ödülü ve 2018’de kazandığı İsviçre Edebiyat Ödülü de dâhil 10’dan fazla ulusal ve uluslararası ödülü bulunuyor. Roman, öykü ve radyo piyesi türlerinde eserleri bulunan yazarın *Agnes* isimli romanı aynı adla, “Der Lauf der Dinge” isimli öyküsü ise *Was Wir Wollten* (Ne İstemiştik) adıyla beyazperdeye de uyarlandı. Hâlen ailesiyle birlikte İsviçre’nin Winterthur şehrinde yaşıyor.

Delidolu Yayınları’ndan Çıkan Kitapları:

Duyguların Arşivi (roman)

Gece Mavisini Bir Saatte (roman)

Desen Yayınları’ndan Çıkan Kitapları:

Bugün Burada, Yarın Orada (resimli kitap)

Ufuk Tonka

Almanya Tuttlingen’de doğdu. İstanbul Üniversitesi Almanca Mütercim Tercümanlık Bölümünü bitirdi. Mezun olduktan sonra lojistik, pazarlama, tercümanlık sektörlerinde tecrübe edindi. Hâlen Almanca öğretmeni olarak çalışıyor ve Türkçeye çeviriler yapıyor.

GECE MAVİSİ BİR SAATTE

© 2023, Tudem Yayın Grubu
1476/1 Sok. No:10/51 Alsancak-Konak/İZMİR

metin hakları © 2023, Peter Stamm

İlk baskı 2023 yılında, Almanya'da *In Einer Dunkelblauen Stunde* adıyla S. Fischer Verlag tarafından gerçekleştirilmiştir.

Bu kitabın telif hakları Liepman Ađ Literary Agency ile anlaşmalı olarak Kalem Ajans aracılığıyla alınmıştır.

YAZAR: Peter Stamm
TÜRKÇELEŞTİREN: Ufuk Tonka
EDİTÖR: Ümit Mutlu
DÜZELTİ: Ayşegül Utku Günaydın
KAPAK TASARIMI: Khosro Ashtari
GRAFİK UYGULAMA: Aslı Kayalarlıhoğulları Kurt

BASKI VE CİLT: Ertem Basım Yayın Dağıtım San. Tic. Ltd. Şti.
Başkent Organize San. Bölgesi 22 Cad. No:6 Malıköy, Temelli/Ankara
Tel: 0312 640 16 23

Birinci Baskı: Mart 2025 (2000 adet)

ISBN: 978-625-6084-06-3

Yayınevi sertifika no: 45041

Matbaa sertifika no: 48083

Tüm hakları saklıdır. Bu yayının hiçbir bölümü, yayıncının önceden yazılı izni olmaksızın tekrar üretilemez, bir erişim sisteminde tutulamaz, herhangi bir biçimde elektronik, mekanik, fotokopi, kayıt ya da diğer yollarla iletilemez, çoğaltılamaz.

DELİDOLU, Tudem Eğitim Hizmetleri San. Tic. AŞ'nin tescilli markasıdır.

delidolu.com.tr

Gece Mavisi

Bir Saatte

Peter Stamm

Deli

Yarının neler getireceğini bilmiyorum...

– Fernando Pessoa

I

Ne kadar zamanımın kaldığını bilmiyorum, diyor Wechsler. Gerçi bunu kim bilebilir ki? Ölüme, *şimdi hayatımın sonu geldi*, dediğim anlardan daha yakın anlarım oldu.

Sen Nehri'nin kıyısındayız, bulutlu gökyüzünde güvercinler uçuyor. Wechsler, kafasındaki düşünceyi kovmak istercesine belli belirsiz bir el hareketi yapıyor. Arkadaki tur gemisi şaşırtıcı bir hızla geçiyor. Wechsler gözlerini kameradan ayırıyor, nehre bakıp omuz silkiyor.

Bu kayıtla başlayabiliriz, dedim.

Dağdaki kazadan bahsettikten sonra değil miydi bu? diye sordu Tom. Yatakta oturmuş bir şeyler okuyordu.

Ne okuyorsun orada? Hayır, kaza olmamıştı, ucuz atlatılmıştı.

Ama Wechsler için o bir dönüm noktasıydı.

Onunla dağlara gidip orada sendeleyişini ve hatırladığı anları filme mi alsak? Bizimle gelirse tabii. Zaten hikâyeyi biliyoruz. Thomas? Sana diyorum.

Bir süredir, Thomas diye seslenmemi istemişti ona. Kırk yıllık Tom neden birdenbire Thomas dememi istiyordu ki ona? Ama kabul etmiştim.

Çekimi dağlarda yapabilesek güzel olurdu, dedi Tom. Dağlar her zaman güzeldir. Paris, köy, dağlar...

Muhtemelen hikâye anlatıldıkça daha dramatik hâle gelecek, dedim. Ne okuyorsun orada?

Otel broşürünü. Bak ne yazıyor: *Otelimizin etrafında, her damak tadına uygun lezzetler sunan birinci sınıf restoranlar ve büyüleyici bir şarap köyünde keyifli bir keşif turu sizi bekliyor. Burada iş ve eğlencenin mükemmel birleşimine şahit olacaksınız. Sigara içilmeyen odalar, ücretsiz internet erişimi. İş adamları için tam bir cennet.*

Peki ya iş kadınları için?

İşte bu. Normal hıza geçtim.

Yolumu kaybettim, diyor Wechsler, ve geri dönmek yerine... Geri dönmekten her zaman nefret etmişimdir. Arazi giderek daha dik ve kaygan hâle gelmişti, sanki tüm dünya hareket hâlindeydi, hiçbir şey sabit değil gibiydi. Sonra kayalar görüldü. İşte o zaman... ölümlü olduğumu anladım. Gerçekten, o zaman kavradım.

Cümleleri bitirmeme gibi bir huyu vardı. Ne demek istediğini anlıyordunuz ama aslında bir şey demiyordu.

Bitmeyen cümlelerle bir belgesel yapamazdık. İleriye sardım.

...kim bilebilir ki? diyor Wechsler. Ölüme, *şimdi hayatımın sonu geldi*, dediğim anlardan daha yakın anlarım oldu.

Bunu sona da koyabiliriz, dedi Tom. Farklı bir bakış açısı olarak. Film bitse de hayat devam eder, sonra o küçük gölde batan güneşe doğru giderken yavaşça kaybolur. Onun kitaplarından biri de böyle bitmiyor mu?

O, deniz kenarındaydı, dedim. *Ah, keşke kendi odama çıksam...*

Yürüyüşe çıkacağım, dedi Tom. Thomas.

Thomas ha... Ona böyle hitap ederken gülmeden edemiyordum.

Andrea? dedi kaşlarını kaldırarak. Yataktan inleyerek inip ayak-kabılarını giydi.

Tom'un ayakkabı bağcıkları neredeydi? Ve bunu şimdiye kadar neden fark etmemiştim?

Japonya'dan almıştım, dedi.

Japonlar ayakkabı bağlamayı bilmiyor mu? Şaka yapıyorsun! Be-

nim de biraz temiz hava almam gerekiyordu, yoksa burada kafayı yiyecektim.

Tom tüm öğleden sonra yoktu. Ben de yürüyüşe çıkmak istedim ama buraya eğlenmeye gelmemiştik, çekim günlerimiz sınırlıydı. Zaten Paris'te bütçeyi oldukça zorlamıştık; otel odaları, yemekler vesaire... Şu an pek bir şey yapamamak bile en azından burada olmalı, varlığını hissettirmeliydik. Wechsler'in lafıydı bu: *varlık*.

Bugün gelecekti, onu karşılamak için tren garına gittim ama sözleştiğimiz trende değildi. Belki de günleri karıştırmıştı.

Arasana, dedi Tom.

Telefonu yok, dedim.

Tabii ki var telefonu, bizzat gördüm.

Neyse ne, bize numarasını vermedi sonuçta. E-posta yazayım.

Öğleden önce ona e-posta gönderdim ama ses seda çıkmadı. Bugün hiçbir şey yemedim.

Bir kâğıt parçası alıp üzerine şunları yazdım: Çocukluk, dağlar, su, Paris, kadınlar. Sonra: Kitaplar. Ardından da, Bu kadın kim? yazdım. Sonra kâğıdı buruşturup çöp kutusuna attım.

Malzemelerle oynadım, küçük bir video oluşturmak için birkaç klibi birleştirdim... Wechsler yürüyor. Montparnasse Mezarlığı'ndan geçip geniş bir bulvar boyunca yürüyor, ardından Lüksemburg Bahçesi'nden geçiyor. Başka bir bulvardan aşağı yürüyor, Sen Nehri'nin kıyısında dolaşıyor, *bukinistlerin** tezgâhlarına bakıyor, bir kutudan bir fotoğraf albümü alıp sayfalarını çeviriyor, hesabı ödüyor. Sonra dar bir sokaktan geçiyor, kamera da onun peşinden gidiyor. Kameraya doğru dönüyor, eliyle yüzünde bir hareket yapıyor ve bu, kadrajda oldukça hoş görünüyor. Her ne kadar dünyadan bihaber gibi davranırsa

* Pek çok Avrupa ülkesinde, eski kitap toplayan ve tezgâhlarda satan kişilere verilen ad. [E.N.]

da kameranın önünde nasıl davranacağını iyi biliyor. Tekrar kameranın yanından geçiyor. Wechsler'in Paris'te dolaştığı iki saatlik bir belgesel yapabilirim. Bir fırına giriyor, çıkıyor, bir şeyler söylüyor ve gülüyor. Herkese kruvasan almış. İstediginde hoş bir insan olabiliyor.

Tam olarak ne olduğunu bilmesem de bir şey fark ettim. Bir şeyler tuhaf gidiyordu. Kayıtları tekrar izledim. Görüntülerde bir kadın vardı. Önce mezarlıkta, derken bulvarda da gördüm aynı kadını. Kameradan çok uzaktaydı ve görüntüsü bulanık olduğu için yüzünü çıkaramıyordum ama açık yeşil bir yağmurluk giymişti ve etrafta başka böyle yağmurluk yoktu. Ayrıca, yürüyüşü de sanki zıplayarak ilerliyormuş gibi, biraz tuhaftı. Kesinlikle aynı kadın olmalıydı. Belki tesadüftü ama kayıtlar farklı zaman dilimlerinde çekilmişti. Tuhaf. Wechsler'in sık sık kullandığı bir kelime daha: *tuhaf*.

Tom nerede kalmıştı acaba?

O gün bir şeyler değişmişti, kesin bir şey olmuştu. Ne olduğunu tam olarak bilemesem de iyi bir şey olmadığı kesindi.

Paris'teki son çekim günümüzdü, her zamanki gibi Bac Sokağı'ndaki Café Les Mouettes'te buluşmuştuk. Dünyanın başka hiçbir yerinde bu kadar çok martı göremezsiniz. Belki Gobi Çölü'nde veya Güney Kutbu'nda. Başta, Wechsler'in sık sık gittiği bir yer olduğunu düşünmüştük ama sonra orayı rastgele seçtiği ve daha önce hiç gitmediği ortaya çıkmıştı. Sanırım bizi tarafsız bir zeminde karşılamak istemişti. Ya da yanlış yönlendirmek.

Bir yerin müdavimi olacaksam, orası işte burasıdır, demişti.

Café Les Mouettes'teki ilk buluşmamızda, Yabancı Misyonerler'in Epifani Şapeli'ne giden, bir avluya açılan ve göze çarpmayan bir kapıyı işaret etmişti. Buradan binlerce misyoner dünyanın dört bir yanına, kâfirlere gönderilmiş. Yanındaki Nespresso dükkânını

fark edip gülmüştü. *İşte yeni misyonerler. Herkese kahve, aydınlanma hissi yaşatan tadın ta kendisi.*

Çekimin son gününde Wechsler'in kötü bir ruh hâli içinde bulunduğunu, bir şeylerden rahatsız olduğunu hemen fark etmiştim. Alelaide bir öğleden sonraydı. Mikrofon ayarlanıyordu. Wechsler saklamaya çalışsa da sabırsızdı. Her zaman her şeyi saklamaya çalışırdı. Röportajı bu sefer Tom yürütecekti.

Kitaplarındaki isimsiz anlatıcılar siz misiniz?

Bu soruyu sormaması için onu çok uyarılmışım, muhtemelen bu yüzden de öğrenmek istediği ve hatırlayabildiği ilk ve tek şey buydu.

Ben değilim, demişti Wechsler, Tom'a. *Sizsiniz*, bunu daha önce fark etmediniz mi?

Tom'un şaşkına dönen yüz ifadesini görünce gülmeden edeme miştim. Neyse ki ses kaydında duyulmuyordu bu. Wechsler hâlâ gülümsüyordu.

Kadınlar hakkında konuşalım, demişti Tom. Kitaplarınızda kadınlar önemli bir rol oynuyor ama siz hiç evlenmediniz?

Wechsler'in yüzü donuktu, kameraya dik dik bakıyordu. Bir an için soruyu duyup duymadığından emin olamamıştım, acaba akli başka yerde miydi? Sonra, çok yavaş ve yorgun bir sesle, anlama zorluğu yaşayan bir çocuğa açıklama yapar gibi, Başka ne hakkında yazayım, tavşanlar mı? demişti. Tom acı acı gülümsüyordu. Önceki akşam bana Wechsler ve kadınlar hakkında, arzu ve baştan çıkarma hakkında, narsisizm ve sanırım Wechsler'in annesi ya da babası hakkında karmaşık bir teori anlatmıştı. Ayrıca, belli ki şu an denediği karşılıklı iletişim teorisi üzerinde çalıştığını da söylemişti. Şimdiyse ne yapacağını bilmiyor gibiydi. Uzun bir sessizlik olmuştu.

Sonunda, Sizin için sevmek mi yoksa sevilme mi daha önemli? diye sormuştu. Ne biçim soruydu bu?

Ne biçim soru bu! demişti Wechsler. Belgeselin konusu edebiyat mı, yoksa yatak hikâyeleri mi? Kadınlar ve erkekler hakkında yazıyorum, çünkü dünyamız kadınlar ve erkeklerle dolu. Kalkmıştı, ben de kamerayla onu takip etmeye çalışmıştım. Sonra kafeden ayrılmıştı.

Kamera kapıda kalmıştı. Görüntü biraz titriyordu, kapının hemen önünde Wechsler'i görmüştüm, bir sigara yakmıştı, insanların arasından yeşil bir şey geçiyordu, yoksa yağmurluklu kadın mıydı? Trafik, otobüs, turuncu ceketli ve bisikletli bir kurye, ses kaydında arabaların gürültüsü... Yaka mikrofonu hâlâ takılıydı ve çok hafif de olsa Wechsler'in sesi duyuluyordu. Dediklerini anlamak için iki kez oynatmam gerekmişti: Bu şekilde hiçbir yere varamayız. Ama daha sonra, davranışları için özür dilemişti.

O gün kendi kendime, *madem kendisiyle ilgili hiçbir şey söylemek istemiyor, Wechsler neden projemize katıldı?* diye sormuştum. Görüşmelerimizden birinde, Pessoa'dan bir alıntıyla şöyle demişti: Eğer ölümünden sonra biyografimi yazmak isterseniz bu çok kolay. Yalnızca iki tarih var: doğum ve ölüm tarihlerim. Aradaki tüm günler ise benimdir.

İyi ama, bu belgeselden ne umuyordu o zaman?

Tom saat altıda ortaya çıktı, kapıyı çalmadan içeri girdi. Artık onu eğitmek istemiyordum, o iş bitmişti.

Kasabı buldum, dedi.

Şimdi de ben biraz dışarı çıkacağım, dedim. Benim de hava almam lazım. Kapıya varınca ona dönüp, Peki senin için sevmek mi daha önemli yoksa sevilme mi? diye sordum.

Bana şaşkın şaşkın baktı.

Burayı bir türlü çözemedim. Merkezi büyük sayılmasa bile yolu bulmakta oldukça zorlanıyorum. Sürekli kayboluyorum, yerimi bilemi-

yorum. Otelin karşısında bir süpermarket olduğuna yemin edebili-
rim mesela ama gelin görün ki orada neredeyse boş bir otopark var.

Her yer kaybolabileceğiniz geçitler, yaya yolları, ara yollarla
doluydu. Wechsler'le sohbetler sırasında birkaç yeri not almıştım: okul
binasını, kiliseyi, arkadaşlarıyla takıldığı barı, ailesinin ev adresi-
ni... gerçi o ev, tren raylarının diğer tarafındaydı. *Bu sokakların,
bu evlerin, bu insanların hikâyeleri ve anıları bana tanıdık gelmiş
olsa kendimi nasıl hissedirdim acaba*, diye düşündüm. Benim için
buranın diğer yerlerden farkı yoktu; ne güzel ne çirkin, ne büyük
ne de küçük.

Tren istasyonuna vardığımda önümden bir yük treni geçiyordu.
Çocukken yaptığım gibi vagonları saydım. On üç. Yük trenleri eski-
den daha mı uzundu, yoksa artık büyüdüğüm ve daha iyi sayabildi-
ğim için mi bana öyle geliyordu? Altgeçitten geçip tek katlı evlerin
olduğu bir siteye girdim. Mevsim için şaşırtıcı derecede serindi, *keşke
kazak giyseydim*, diye düşündüm.

Burada özel bir şey yoktu. Birkaç yeni bina haricinde evlerin çoğu
kırklı veya elli yıllık kalmış gibiydi. Bahçeler bakımlıydı. So-
kakta çocuklar oynuyordu. Elli yıl önce burası nasıl görünüyordu
acaba? Muhtemelen yine pek farklı değildi. Ancak artık her evin ka-
palı garajı ve park yeri vardı. Belki o zamanlar Wechsler de sokakta
oynuyor, bisikletle dolaşıyor, çitte oturup komşu çocuklarıyla sohbet
ediyordu. O zaman da içindeki bu duygular var mıydı acaba? Acının
karanlık beklentisi? *Bu çocuklar büyüyünce ne olacaktı? Marangoz,
öğretmen, muhasebeci, yazar...* Birdenbire büyüyeceklerdi ve hiçbir
şey eskisi gibi olmayacaktı.

İnsanın yalnız kalmamak için bir köye ihtiyacı vardır, demişti
Wechsler konuşmalarımızın birinde. İnsanlarda, bitkilerde, toprakta
senin bir parçan yaşar, sen orada olmasan bile o orada kalır ve seni
bekler. Nihayet sonunu getirdiği cümleler. Ama bu sözler ona ait

değildi. Kime aitti? Doğru muydu acaba? Wechsler'in içinde bir şeyler hâlâ burada yaşıyor muydu, yoksa daha ziyade *burası* mı onun içinde yaşıyordu?

On sekiz, yirmi, yirmi iki. Bir sonraki ev onun büyüdüğü ev olmalıydı. Orta yaşlarda bir kadın birini bekler gibi bahçe kapısında duruyordu. Acaba kız kardeşi veya yengesi miydi? Kardeşi var mıydı ki? Bilmiyorum. Önemli mi sanki?

Kadına seslenmeyi düşündüm ama ben yetişmeden dönüp evine girdi, benden saklanıyormuş gibi. Posta kutusundaki isim de hiçbir işime yaramadı.

Wechsler'e mi yardım etmek istiyorduk yoksa kendimize mi, bilemiyordum; onun içsel motivasyonları ne, bizimkiler ne? Belki de tüm bunların hiçbir önemi yoktu. Günleri geçirmek için bir şeyler yapmak lazımdı işte. *Sebeplerin de sebepleri vardır*. Bunu kim söylemişti? Son yıllarda hiçbirimiz pek bir şey başaramadık. O daha önce yayımlanmış kısa metinlerinden oluşan bir kitap çıkardı, bizse gerçekleşmemiş birkaç proje, bütçesi geçinmemize ancak yeten birkaç film ve müze tanıtım filmleri yaptık. Wechsler'le de o müze işinde tanışmıştık zaten. Yazarlar, bir sanat eseri hakkında bir şeyler söylüyorlardı. O da Hopper'dan bir tablo seçmişti. Aa yok, Vallotton'dan. Hopper ne alaka?

Sanatçı, demişti, modele ya da manzaraya dokunan, onlardan etkilenen bir sevgilidir, onların güzelliğini kutlar. Resim yapmak bir çeşit aşk eylemidir. Bazı sanatçılar neredeyse eserlerinde kaybolurlar ama Félix Vallotton, eserlerinde çok az sanatçıda görülen bir varlığa sahiptir. Buna rağmen hakkında pek bir şey bilmiyoruz.

Peki biz Richard Wechsler hakkında ne biliyorduk? Belgeselini çektiğimizi düşünürsek, hakkında neredeyse hiçbir şey bilmiyorduk. Bir Vikipedi makalesi, birkaç gazete röportajı. Bir okuma etkinliğine

katılmış ve kitaplarının çoğunu okumuştuk. Belgesel çekmek için çok fazla şey de gerekmiyordu zaten. Güzel görüntüler yeterdi.

Otelime döndüğümde müzedeki filmi tekrar izledim: Wechsler, önündeki yazıları okuyor. Sesi oldukça cansız. Eserlerindeki yazı dili daha mı canlıydı acaba? Ne açıdan? Karakterlerinin sevgilisi gibi mi? Kulağa biraz tuhaf geliyor bu. Zavallı mı? Pornografik mi? Sapkın mı?

Wechsler, sanatın bizde izler bıraktığını; görüntüler ve metinler hafızamızda solup değişse de bizde bıraktığı etkilerinin kalıcı olduğunu söylerdi. *Açtığı yaralar da kalır*. Garip bir cümleydi bu. *Onun* kitapları bende nasıl bir etki bırakıyordu peki? Ve bunun sorumlusu o muydu? Bütün bunları kasıtlı mı yapıyordu, yoksa ben tesadüfen orada bulunan bir kurban mıyım? Verdiğim tepki bir tür yan hasar mıydı? Tek bildiğim, kitaplarının bende bıraktığı etkilerin, bir insanın bırakabileceği etkiyle aynı olduğu. Belki de bu daha çok benimle ilgili, onunla değil. Bu sanki hem doğru hem de yanlıştı. Tom zaten uzun zamandır Wechsler'in hayranıydı, tüm kitaplarını okumuş ve bana da zorla okutmuştu. Ben önce sadece iki ya da üç tanesini okumuştum, o da belgesel için hazırlık yaparken. Sonrasında diğerlerini de, neredeyse hepsini okudum. Acaba kitaplar Tom'da da aynı etkiyi mi bıraktı? Sanmıyorum. Onunla konuştuğumuzda, tamamen farklı hikâyeler okumuşuz gibi geliyor bana.

Bu belgeseli çekme fikri kimden çıkmıştı peki? Sanırım bundan ilk bahseden Tom'du ama Wechsler bizi öyle bir noktaya getirmişti ki hepimizin zaten bildiği şeyleri konuşur olmuştuk. Onu tekrar görmek istiyordum, bunu hemen anlamıştım. Çünkü bu "doğru olan yanlış ve yanlış olan doğru" şeyin ne olduğunu çözmem gerekiyordu. Özellikle de bize o kadar sıradan davrandığı için. Nazik, ama sıradan. Müzedeyken sanki orada değil gibiydi. Bize ilgi gösterip kendini ön plana çıkarsaydı muhtemelen ona olan ilgimi hemen kaybederdim ve iş yatarı. Ama sanki... olan biten onun umurunda bile değildi.

Hatta bu yüzden çekime ara vermiştik. İlk notlarımdan biri, *beni sömürüyor*, olmuştu. Başkalarının kanıyla beslenen bir vampirmiş gibi... Ne saçma!

Oysa bir keresinde Wechsler bize “yamyam” demişti. İnsanların can damarlarıyla yaşarsınız, deyip eklemişti: Oldukça şüpheli bir meşgale. Bu yüzden bunu sevgi ve dürüstlikle yapmanız çok önemli. Ve tabii, incelikle. Bunu bana borçlusunuz.

Tom böyle şeyler düşünmez. Basit bir adamdır. Kimseye zararı olmayan, dost canlısı bir insandır ama basittir. Bütün erkekler onun gibi olsaydı dünya farklı olurdu; muhtemelen daha iyi ama daha sıkıcı olurdu. Başlarda ona Tomcat derdim, hoşuna giderdi; oysa Tom daha çok köpek gibidir. Her şeye katlanan sadık bir dost gibi. Bir süre sonra bana takılmaya başladı. Şimdi de Thomas olmak istiyor ve bu, durumu daha da üzücü hâle getiriyor. *Rex the Runt* vardı ya, hani şu düz köpeklerin olduğu çizgi film... işte Tom’a öyle demeliyim.

Çekimler sırasında Tom’un davranışları utanç vericiydi. *Nasıl isterseniz Bay Wechsler, hemen Bay Wechsler. Mikrofon sizi rahatsız ediyor mu efendim? Size bir bardak su getireyim mi?* Bir sırtüstü yatıp karnını okşatması kalmıştı. Benim Wechsler’le ilişkim ise baştan beri farklıydı, bir güç savaşıydı. On yaş daha genç olsaydı kesinlikle benimle flört etmeye çalışırdı ama şimdi sadece ima ediyordu; bana iltifatlar yağıdırıyor, ona birini hatırlattığımı söylüyordu.

Sevdiğiniz bir kadını mı?

Cevapsız kalan sorulardan biri daha. Belki de ondan kopamamamın sebebi, bana borçlu olduğu cevaplardı. Ona karşı ne hissediyorum? O da en az Tom kadar sinir bozucu ama daha farklı. Nasıl derler... Ona elini veren, kolunu... Yok, bu buraya olmadı.

Bunu kullanmak istiyor musun? diye sordu Tom.

Müzedede filmi bir kez daha izlerken yanıma gelmişti. Birinin ar-

kamdan beni izlemesinden hiç hoşlanmam. Saklayacak bir şeyim olduğundan değil, sevmiyorum işte.

Elbette kullanmayacağım, sadece izliyorum. Belki bana bir fikir verir.

Bu tamamen farklı bir görsel dil ama.

Ben de biliyorum.

Omzuma elini koydu. Ayağa kalkıp pencereyi açtım. Yağmur başlamıştı, yağmurun sesi uzaktan alkış gibi geliyordu. Bir şeyler satın almak istiyordum, kot pantolon ya da tişört, bir çift ayakkabı, iç çamaşırı... herhangi bir şey. Kemer lazımdı aslında ama şimdi tüm dükkânlar kapalıydı.

En iyi konuşmalar her zaman kameralar kayıta değilken olur. Bir keresinde Sen Nehri kıyısında çekim yapıyorduk. Paris'te Tom ve sesten sorumlu Sascha ekipmanlarını topluyordu. Wechsler ve ben bir sigara yakmıştık. O zamanlar hâlâ sigara içiyordum. Bir güvercin sürüsü başımızın üzerinden geçmişti, son anda bir saldırıdan vazgeçmişler gibi.

Bu tür biyografik belgesellerin anlamı ve anlamsızlığı hakkında konuşuyorduk. Sizin bakış açınızla yapılan bu filmde kendimle ilgili bir şeyler öğrenmeyi umuyordum, demişti Wechsler, ama aslında saçmalık. Beni neredeyse hiç tanımayan biri, benim bilmediğim bir şeyi nasıl keşfetsin? Siz sadece benim göstermek istediğim ya da gösterebildiğim şeyi gösteriyorsunuz, daha fazlasını değil. Hatta muhtemelen çok daha azını. Ve yarın başka biri olacağım.

Biyografisini yazdığım bir insan hakkında bir şeyler söyleyebilirim, demiştim.

Bir saat içinde bir insan hakkında bir şey öğrenebileceğinizi mi söylüyorsunuz yani? demişti. Ben bunu hayatım boyunca başaramadım.

Film yapmak bir saatten uzun sürer.

Gülümsemişti.

İçinde mavi bir şey vardı sanki –başka nasıl ifade edeceğimi bilmiyorum bunu– pürüzsüz, parlak ve şeffaf, bazen cam gibi sert bazen de dokunsanız akıp gidecek bir su damlası gibi. Bu mavilik çok büyük değildi. Eğer dikkat etmezse, bazen gözlerinde görürdünüz. Ama tetikteyse gözleri ayna gibi olur, sadece kendi yansımamı görmemi sağlardı. Hikâyeleri bu maviden geliyordu; hepsi değilse de en iyileri. Bu maviyi size de gösterebilseydim keşke. Bir ara, sadece mavi ekrandan oluşan bir film yok muydu? Bir saat boyunca ya da öyle bir şey, sadece mavi ekran görülüyordu. Evet, Derek Jarman'ın AIDS nedeniyle neredeyse tamamen kör olduğu zamanlardı. Aslında sadece günlük yazılar, anılar, felsefi düşünceler, politika ve estetik üzerine gezintiler, ruhani saçmalıklar ve mistik müzikten oluşan bir ses kaydıydı; hepsi oldukça ağdalıydı, iddialıydı ve en kötüsü de sıkıcıydı. Biri ölüm döşeğindeyken bunlar söylenir mi? Evet. Ama görüntüsüz bir film yapma fikrini sevmiştim. Gözlerini kapatıyorsun ve alan açılıyor.

Müzik olmadan müzik; John Cage'in dört dakika otuz üç saniyelik sessizliği gibi. Sadece çerçeve olarak var olan bir resim, tavanda bir delik; James Turrell'in "Skyspace" serisi gibi. Peki, kelimeler olmadan bir kitap? Bunu yapan olmuş mudur acaba? Mümkün mü?

Paris'te otelde kaldığım süre boyunca pencereyi açık bırakmıştım. Tom sızlanıyordu ama ben caddeden gelen sesleri seviyordum, geç saatlere kadar süren, sürekli artıp azalan, sürekli değişen araba, kamyon ve motosiklet uğultusunu seviyordum. Bazen birkaç saniye boyunca neredeyse kesilir gibi oluyor, sonra tekrar yükseliyordu. Bir korna sesi duyulurdu, agresif olmazdı, daha çok çağrı gibi. Ardından bir fren sesi, konuşmalar, kahkahalar... Otel penceresinin önünde çıplak duruyordum o gün; şehre gebedim, onu doğuran bendim. Bir siren sesi yaklaşmıştı. Bu sirenlerin ardında tüm kitap-

larımdakilerden daha heyecan verici hikâyeler var, demişti Wechsler. Otelin önünde çınar ağaçları yükseliyordu, yapraklarının arasından nehri görebiliyordum.

Kırmızı bavulum yatağın üzerindeydi. Eşyalarımı topluyor, bir ileri bir geri gidiyordum. Wechsler bana bakıp gülümsemişti, sonra bir tükenmezkalemle oynamıştı, bir yudum su içmişti ve öksürerek boğazını temizlemişti. Evet? Bir şey mi söylemek istiyordu? Ne yapıyordu burada? Temiz kıyafetler giymiştim, kirli çamaşırları toplamışım, banyodaki ıvır zıvırımı koyduğum çantamı da almışım. Kitaplar, bu tür prodüksiyonlarda ihtiyaç olan kâğıtlar, sabit diskler, satın aldığım şeyler ve Guerlain marka L'Heure Bleue adlı bir parfüm; hepsini topluyordum. Aslında parfüm kullanmıyordum, sırf adını beğendiğim için almışım: *mavi saatte, gece mavisi bir saatte*; gittiğinde kimsenin var olup olmadığını bilemeyeceği bir saatte.

Wechsler sigarasını söndürüp birkaç adım atmış ve en yakın çöp kutusuna gitmişti. Onu takip etmişim. Ben de sigaramı atmışım. Onunla bir şeyler içmek istiyordum. Düşünüyor gibiydi, tereddüt ediyordu.

Tom ve Sascha nihayet eşyalarını toplamışlardı ve bize doğru geliyorlardı, nereden baksan yüz metre uzaktaydılar. Wechsler'in yüzünde aniden bir çekingenlik belirmişti, bir an o mavi renk açıkça görünmüştü ama hemen ardından kaybolmuştu. Gidelim, demişti hızla. Hiç tereddüt etmeden oradan öylece ayrılmıştık. Tom arkamızdan bir şeyler geveliyordu fakat ağır çantası ve diğer eşyaları nedeniyle bizden daha yavaştı. Bir kez bile arkamı dönmemişim. Yüzümde rahatlamış bir gülümseme, Wechsler'le birlikte yürüyordum.

Tom ve Sascha'yı orada bıraktığım için çok heyecanlıydım. Hoş değildi, biliyordum ama bu durum sebepsiz yere keyfimi daha da

artırıyordu. Kendimi okuldan kaçtığım zamanlardaki gibi hissediyordum. Bir maceraya atılmış gibi. Ve Wechsler benim suç ortağım-
dı.

Sen Nehri'ndeki adaların birinde bir kafede oturmuştuk, çok uza-
ğa gitmemiştik. Wechsler'in tavsiyesi üzerine ben bir kadeh beyaz
Pouilly-Fumé içmiştim. Bu şarapla ilgili bir hikâye anlatmıştı ama
burada bundan bahsetmeme gerek yok. Bazen amaçsızca, sonsuza
kadar konuşabilir, sonra aniden ilgisini kaybeder ve susardı.

Wechsler, Ricard içiyordu, bu şarapla ilgili de bir hikâyesi vardı.
Önceleri Ricard'ı sevmezmiş ama sonra yine içmeye başlamış. Her
şeyin bir hikâyesi vardı, Mandelbrot kümesi gibi her desenin içinde
yeni, daha ince desenler vardı, ne kadar yaklaşırsanız yaklaşın asla
bitmiyordu: hikâye içindeki bir hikâyenin içindeki hikâyenin için-
deki bir hikâye.

Diğer müşterilerin çoğu turist gibiydi. Bira içiyorlardı. Her şey
çok samimi görünüyordu. Nehir kenarında, hoş bir yerdi. Etrafında
iki ağaç vardı, ihlamur ağaçları mıydı acaba? Teras, küçük masalar
ve örme sandalyeler, garsonun tatlı ilgisizliği... Her yeri işgal etmiş
olmalarına rağmen güvercinler bile göze hoş görünüyordu. Gerçi bu-
rada olmak zorundaydılar, buraya aitlerdi. Şehir bizimle hiç ilgilen-
miyordu ve bu da insanı özgür hissettiriyordu.

Daha önce Paris'e gelmediğimi söylemiş miydim?

Eee? demişti Wechsler, gerçekten ilgileniyormuş gibi.

Tam hayal ettiğim gibi. Sanki her köşesini, her sokağını zaten
biliyormuşum gibi. Şehrin diğer bölgelerinde böyle hissetmemiştim.

Biraz sonra Wechsler, Her zaman kaçtım, demişti. Her zor veya
rahatsız edici durumda benim çözümüm buydu. Kaçmak. Hareket
hâlinde oldukça insanın başına bir şey gelmez.

Ama otuz yıldır, hatta otuz üç yıldır burada yaşıyorsunuz, değil
mi? diye sormuştum.

Cevap vermemişti. Sonra, Bir kadının beni sevebileceğine hiçbir zaman gerçekten inanmadım, demişti. Sevilmeye değer olduğuma hiç inanmadım.

Gerçekten de söylemiş miydi bunu, hiç tanımadığı birine? Yoksa taktik miydi? Benimle flört mü ediyordu? İnsan bunu kaba saba şekilde yapmazdı herhâlde, bundan iyisini yapabilirdi.

Bu biraz üzücü, demiştim.

Aslında değil, demişti, bu aynı zamanda özgürleştirici. Korku, özgürlüğün kapısı olabilir.

Hangi korku?

Yalnızlık korkusu.

Bunu kamera karşısında asla söylemezsiniz.

Tabii ki söylemem. Gülmüştü. O kadar da kafayı yemedim.

Hayatınız hakkında bir belgesel çekmeliyim, böylece tüm bu söylediklerinizi filme dâhil edebilirim. Kameralar arkasında söyledikleriniz, sadece hissedip de kanıtlayamadıklarım... O mavilik gibi.

Benimle bir sorunuz mu var?

Siz sorun yaratmadığınız sürece kimseyle sorunuz olmaz.

Evet, o bile olmaz, demişti üzgün bir gülümsemeyle.

Thomas'ın, kadınlarla ilişkiniz hakkında bir teorisi var.

Şüphesiz, demişti Wechsler. Ama siz bu saçmalığa inanmıyorsunuz, değil mi? Kadınlar... Kimmiş bu kadınlar? Kadınlar diye bir şey var mı? Ayrıca filmler, teorileri aktarmak için midir?

Başka niçin olsun ki?

Bazı anlarda saçmalamaktan ziyade sessizlik en güçlü cevaptır.

Otelinizi bulabilecek misiniz?

Tam o anda fırsat gelmişti işte ama bunu değerlendirmemişti. Muhtemelen onun için fazla karışıkta her şey. Tom'la birlikte olduğumu biliyor muydu? Sorunlarımız olduğunu hissetmiş miydi?

Peter Stamm

Gece Mavisini Bir Saatte

Kendimi bir kahraman ya da edebiyat şehidi gibi göstermek istemiyorum ama edebiyatın beni yavaş yavaş tükettiğini de hissediyorum, her kitapla biraz daha görünür hâle geliyorum. İnsan sadece kafası ve eliyle yazmıyor, bütün benliğiyle yazıyor, bu da bedeni tüketiyor...

Başarılı bir yazarın hikâyesi nasıl anlatılır? Hele de son derece gizemli bir mizacı varsa?

Belgesel yapımcısı Andrea, tanıdıkça sevdiği yazar Richard Wechsler'in hayat öyküsünü filmleştirmeye karar verir. Fakat bu iş, zannettiğinden çok daha karmaşık, çok daha çetrefil bir hâle gelir. Arandıkça bulunmayan, cümlelerinin sonunu getirmeyen, geçmişi hakkında hiçbir bilgi vermeyen bir yazar, غيابında –yahut bir kurmacanın arasında– insanlara nasıl aktarılabilir?

İsviçreli usta yazar Peter Stamm, otobiyografik unsurlar da barındıran romanı *Gece Mavisini Bir Saatte*'de, okuru kalbin aynası olmayı reddeden mavi gözlerin ışığı altında "edebiyatçının kayıp bir adam olarak portresini" çizmeye; sanatın ve kurmacanın derinliğini düşünmeye çağırıyor.

Delidolu

delidolu.com.tr

delidolukitap

Delidolu Yayınları

ISBN: 978-625-6084-06-3

9 786256 084063